

49^e Jaargang

Dinsdag 12 augustus 2014

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering
van de handhaving
van de oude
Gereformeerde beginselen

Meditatie *Ambtelijke praktijk*

Kerkelijk actueel

Voor de jeugd *Sprekend verleden*

Orpa en Ruth

En Orpa kuste haar schoonmoeder, maar Ruth kleeft haar aan.
Ruth 1: 14b

Orpa

Orpa was weduwe geworden. Zij had onderwijs van Naomi gehad. Naomi zal verteld hebben van de schepping en de val, van de moederbelofte waarin de geboorte van Christus werd beloofd, Die de kop van de slang zou vermorselen, van het geloof van Abraham en de belofte aan Abraham, van de uittocht uit Egypte, van het Pascha wat heen wees naar Christus, van de woestijnreis, van het ingaan in Kanaän, van Gods rechtvaardigheid, barmhertigheid, lankmoedigheid en liefde. Het leek of dit onderwijs vrucht had afgeworpen bij Orpa. Aanvankelijk ging zij met Naomi mee. Ook Orpa sprak het uit: “wij zullen zekerlijk met u wederkeren naar uw volk.” Er klonk geen enkele aarzeling in deze woorden door. Het waren veelbelovende woorden. Toen Naomi eerlijk alle consequenties onder de aandacht bracht, nam Orpa afscheid van Naomi: “en Orpa kuste haar schoonmoeder.” Wat zal dat pijn gedaan hebben in het hart van Naomi. Orpa ging terug naar haar volk en naar haar afgoden. We lezen er niet van dat dit ooit anders is geworden. Orpa ging wenend haar eeuwige ondergang tegemoet. Alle onderwijs van Naomi zou eeuwig tegen haar gaan getuigen. Zij heeft van de weg gehoord, maar heeft de weg niet bewandeld.

Het kan soms lijken dat er vrucht is op het zaaien van het Woord. Beloften worden gedaan, de afgoden worden vaarwel gezegd en met zondige gewoonten wordt gebroken. Het lijkt alsof er afscheid is genomen van de afgoden en de vreze Gods gekend mag worden. Maar wat komen er een teleurstellingen voor. Mensen waar je goede gedachten van hebt, keren soms toch weer terug naar hun vorige leven. Het is bij hen zoals Gods Woord zegt: de hond is wedergekeerd tot zijn uitbraaksel en de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk. Als dat nooit meer verandert, betekent dat de eeuwige ondergang. Wat doet dit pijn in het hart van predikers en andere ambtsdragers.

Ruth

Het welbehagen des HEEREN zal gelukkiglijk voortgaan. Dat gold van de tijd van Naomi, dat geldt ook onze tijd. Ruth was een gekende van eeuwigheid. Ruth stond geschreven in het boek des levens des Lams. Ook voor Ruth zou de Zaligmaker Zijn leven geven en Zijn bloed storten. Daarom staat er het woordje “maar” in onze tekst. Wat een tegenstelling met Orpa. “Maar Ruth kleeft haar aan.” Ruth was door Gods almacht en naar Zijn vrijmacht losgemaakt van het volk van Moab en van de afgoden van Moab. Geen mens was in staat om dat te bewerkstelligen.

Naomi kon dat niet. Maar de Heere heeft het gedaan. Hij werkte het wonder van de wedergeboorte en de waarachtige bekering in hart en leven van Ruth. Moab en de afgoden van Moab waren haar de dood geworden. Zij was van harte verbonden aan het volk van Naomi en de God van Naomi. Zij beleefde dat het dienen van de afgoden de eeuwige dood zou betekenen. Zij zocht bij de God van Naomi het leven en de zaligheid. Het onderwijs van Naomi had vrucht in haar leven mogen afwerpen door Gods genade.

Zo mag ook de prediking in onze tijd vrucht afwerpen. De Heere maakt naar Zijn welbehagen los van de afgoden. Door het wondervolle werken van God komt er een band aan de Heere, aan Zijn Woord, aan Zijn dienst en aan Zijn volk. Wat de Heere begint zal Hij voortzetten en voleindigen. Wat is het een onbegrijpelijk groot wonder vrucht op de prediking te mogen zien. Die vrucht komt er niet door de inspanningen van predikers zonder meer. Het is de Heere Die hun arbeid met Zijn zegen bekroont. Van die vrucht op de prediking geldt: “Door U, door U alleen, om ’t eeuwig welbehagen.” Kent u het gebed: Uw Koninkrijk kome?

Lijkt u op Orpa of lijkt u op Ruth? Van nature kleven wij de afgoden van deze wereld aan. We voelen ons op ons gemak bij mensen die vol zijn van wereldse zaken en voelen ons ongemakkelijk bij mensen die de Heere echt mogen vrezen. Bent u nog dood in de zonden en de misdaden? Smeek dat de Heere prediking van Zijn Woord toepast in uw hart en leven.

Was uw leven in het verleden anders dan nu? Nam u meer tijd voor de overdenking van Gods Woord? Gingen wereldse zaken de deur uit? Brak u met zonden en wereldse vrienden? Maar is na verloop van tijd alles weer geworden zoals het was? Dan lijkt u op Orpa. Bekeert u daarvan!

Zalig het leven van Ruth te mogen kennen. De brug naar de wereld werd opgehaald. Het gezelschap van Gods kinderen wordt gezocht. Een rijke toekomst wacht. Want Christus heeft de zaligheid verworven voor Zijn Kerk. Het wordt vervuld: ‘Ik leef en gij zult leven.’ Eeuwig leven.

A. van Heteren

Daniël voor jongeren

Deze keer wil ik je even stilzetten bij de ellende van een psychische ziekte. Want iemand die psychisch ziek is, wordt vaak niet begrepen. Die is een raadsel voor zichzelf en zijn omgeving. Er is weleens gezegd dat je beter een been kunt breken, dan dat je manisch depressief bent. Want de mensen weten niet hoe ze daarmee om moeten gaan. Daarom zijn psychisch zwakke of zieke mensen vaak eenzaam. Ze voelen zich in de steek gelaten en uitgestoten. Iets dergelijks zien we ook bij koning Nebukadnezar. Datgene wat hem hier treft, lijkt op wat in de psychiatrie 'zoantropie' wordt genoemd. Dat is een psychische ziekte waardoor een mens denkt dat hij een bepaald dier is.

Als we de geschiedenis in vers 28 verder lezen, dan zijn er inmiddels twaalf maanden voorbij gegaan. Op een dag loopt Nebukadnezar op het dak van zijn paleis. En vanaf dat dak heeft hij een mooi uitzicht over Babel. En Babel was een bijzonder mooie stad. Want behalve een groot strateeg, was Nebukadnezar ook een geweldige architect. Het was zijn idee, die grote blauwe poorten in Babel. En die beroemde hangende tuinen van Babel, die had hij ontworpen. Evenals de schitterende tempels met de gouden daken. En als Nebukadnezar zo staat te kijken naar die stad, dan zwelt zijn hart van trots. Want dit is toch maar zijn Babel. En dan spreekt hij die bekende woorden in vers 30 ... *Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb?* Maar dan gebeurt het. Terwijl Nebukadnezar amper is uitgesproken, valt God hem in de rede. En er klinkt een stem uit de hemel: *U, o koning Nebukadnézar! wordt gezegd: Het koninkrijk is van u gegaan.*

De Heere maakt een einde aan de hoogmoed van Nebukadnezar. En ineens is Nebukadnezar geen normaal functionerend mens meer. Ineens is zijn verstand weg en hij gedraagt zich alsof hij een koe is. Er komt geen zinnig woord meer uit zijn mond en hij is totaal ongeschikt geworden om zijn taak als koning nog te kunnen volbrengen. En de hoogmoedige koning, de trotse Nebukadnezar, de man van het grote Babel, hij wordt buiten de stad

gebracht. Daar kruipt hij op handen en voeten en net als de koeien eet hij gras.

Zo op het eerste gezicht lijkt het gedrag van Nebukadnezar op een psychose. Tijdens zo'n toestand kunnen mensen last hebben van hallucinaties en wanen. Bij een bepaalde psychose denken mensen dat ze iemand anders zijn.

Sommigen denken dat ze Boeddha zijn, of Napoleon. Er zijn er ook die denken dat ze een dier zijn. Dat wordt in de psychiatrie 'zoantropie' (het Latijnse woord 'zoo-on' betekent dier; 'antropos' betekent mens) genoemd. Dan gaat een mens zich als een dier gedragen.

Is het dat bij Nebukadnezar ook geweest? Ik denk dat we heel voorzichtig moeten zijn met te denken dat het bij Nebukadnezar alleen een psychose was. Bij hem is er immers duidelijk sprake van een straf van God, vanwege zijn hoogmoed. Maar ik wil onderstrepen dat een psychose, net als alle andere ziekten, niet per definitie veroorzaakt wordt door een bepaalde zonde en dat een psychische ziekte dus geen bijzondere straf van God genoemd mag worden of een bezetenheid van de duivel. Ik wil daar een volgende keer nog wel meer over schrijven.

Toch ligt er wel een algemene les in de toestand van Nebukadnezar. Namelijk dat elk mens maar een zwak en broos schepsel is. Niet alleen lichamelijk, maar ook verstandelijk. Iedereen kan een keer totaal en radicaal in de war raken. Hoeveel macht een mens in de wereld ook kan hebben, hoe geleerd iemand kan zijn, hoe mooi iemand er ook uit ziet. Er is geen mens in de wereld of hij of zij kan getroffen worden door een psychische ziekte. Dat kan zomaar toeslaan. Denk niet dat jij daar niet vatbaar voor bent. Omdat je nu nog zo'n goed verstand hebt of omdat het leven nu zo makkelijk verloopt. De last van het leven kan op een bepaald moment zo zwaar en ingewikkeld worden, dat je op een bepaald moment echt helemaal opgebrand bent. En dat je dingen doet en zegt, die je bij je volle verstand en in je gezonde dagen nooit gedaan en gezegd zou hebben. Laten we dus niet neerkijken op mensen die psychisch zwakker zijn dan een ander. Laten wij ze zeker niet pesten of met ze spotten. Maar laten wij met hen meeleven. Nebukadnezar werd verstoten door de mensen. Ze wisten niet hoe ze met hem om moesten gaan. En daar zijn we ook vandaag de dag nog toe geneigd. Laten wij ons echter niet afkeren van mensen die zich anders gedragen. Het zijn onze naasten, de mensen met een verstandelijke handicap, een herseninfarct, de ziekte van Alzheimer, een psychische ziekte of wat dan ook. Ze hebben ons meeleven juist zo nodig. En laten we het vooral waarderen en de Heere er voor danken als wij nog gezond mogen zijn en ons verstand nog mogen hebben.

M.A. Kempeneers
makempeneers@kliksafe.nl

Daniël 4:31-32

U, o koning Nebukadnézar! wordt gezegd: Het koninkrijk is van u gegaan. En men zal u van de mensen verstoten, en uw woning zal bij de beesten des velds zijn; men zal u gras te smaken geven...

Steeds de Heilige Schrift

DL 5 en 4 art. 1a

Voor de behandeling van de zaak waartoe zij geroepen werden, hebben de opstellers van de Dordtse Leerregels de Heilige Schrift goed gelezen. Uit hun personalia is bekend dat het gebed tot de Heilige Geest een voorname plaats had. De verlichting, de leiding en de juiste formulering door de Heilige Geest waren onmisbaar. Hun opdracht was van levensbelang voor de kerk in Nederland. We kunnen wel zeggen van de kerk der eeuwen. Nodig is vandaag het indringende gebed tot de Heilige Geest om de Schrift te laten spreken en te vertolken naar ons gegeven is in het geïnspireerde Woord van God. Theoretisch en praktisch.

De volharding der heiligen

Het wordt ook gezien en beleden in het laatste hoofdstuk waarin het gaat om de volharding der heiligen. In vijftien onderdelen wordt het behandeld. Het bevat een schat van Bijbels onderwijs. Geestelijk, bevindelijk. Er wordt weleens gevraagd wat geestelijk leven in de persoonlijke beleving is. Voor het antwoord kan men terecht in de Dordtse Leerregels. Wat we kunnen lezen is niet tijdgebonden. Het werk van God wat in de zondaar wordt gewerkt en uitgewerkt, wissel niet in de tijd. Wie ogen en oren heeft kan horen en lezen van verandering of eigentijds, maar zulk geestelijk leven kan de toets van het Woord niet doorstaan. Welk een geschenk is het van de Heere dat we

naast het Woord het gereformeerd belijden der kerk hebben. Zo ook wat in hoofdstuk vijf van de Dordtse Leerregels staat. Het is de moeite waard om na te gaan. Het komen tot het opschrift 'de volharding der heiligen' en de behandeling daarvan is zomaar niet gedaan. Het hield verband met de leer van de Remonstranten, die gevaarlijk was in bepaalde zaken. Ja zelfs misleidend en zo tegen de Schrift. Gevaarlijk omdat belangrijke Schriftwoorden gebruikt werden. Op zichzelf genomen is het niet onjuist om de Schrift te gebruiken, maar de verhouding tot en de reactie van de mens werden hierbij onjuist weergegeven. Op zich zeker aannemelijk, maar niet behoudend.

Geloofsbeslissing

We bedoelen de geloofsbeslissing van de mens. Dat is uiteindelijk de zaak waar het op aan komt. Het behoort tot het hart van de Remonstrantse leer. Attent zijn is geboden. Dit geldt ook wanneer twee personen iets zeggen. Ze zeggen wel hetzelfde, maar bedoelen niet altijd hetzelfde. Zo hadden de remonstranten het regelmatig over genade. Onder meer werd door hen gezegd naar de wil van God de Vader, dat alle gelovigen in Christus en om Christus en door Christus zalig zouden worden. Dat geloof is er door de genade van de Heilige Geest, wat op zich waar is. Maar verder: Jezus Christus is de Zaligmaker der wereld en Hij is voor ieder gestorven en heeft zo voor allen, door de dood des kruises, de verzoening en de vergeving der zonde verworven. De Heilige Geest wordt erkend. Door Hem moet ieder mens herboren of

vernieuwd worden. Maar in dit alles te delen hangt af van de mens. God laat in Christus het heil preken, het heil verkondigen en Hij wacht op de daad van de mens. Zo ligt de eindbeslissing in handen van de mens. Zijn eeuwig wel of eeuwig wee hangt van de mens af. Als voorbeeld kan het volgende dienen. Een drenkeling ligt in het water. Zichzelf redden is uitge-

*Gods daad en de menselijke daad.
Natuurlijk door de Geest.
Dit spreken is gevaarlijk.*

sloten. Maar nu wordt hem een reddingsboei toegeworpen. Een kans tot redding. Wat doet hij? Hij grijpt. De remonstranten zeggen: grijpt zo Jezus, de Redder van de wereld. Geloof in Hem en je bent behouden. Weigering betekent ondergang en doen, grijpen, geloven betekent je eeuwig behoud. God heeft Jezus gegeven en ik heb Hem aangegrepen. Gods daad en de menselijke daad. Natuurlijk door de Geest. Dit spreken is gevaarlijk. Zo wordt gevaarlijk onderwijs in de prediking gegeven. In wezen is hier sprake van medewerkende genade. Maar daarvoor geeft de Schrift geen enkele grond. Heeft dan de mens geen enkele verantwoordelijkheid? Staat hij dan onschuldig tegenover de liefde van God, de arbeid van Jezus Christus en het zaligmakende werk van de Heilige Geest? Beslist niet. Gods Woord wijst erop. Maar zoals we weten is de mens na de val mens gebleven en heeft zijn natuur behouden. Het Woord zegt echter duidelijk hoe de natuurstaat van de mens is. Wat de mens denkt, wil en waardoor

de mens wordt beheerst, kunnen we lezen. De Heere Jezus zegt wat er uit het hart voortkomt. Aan de andere kant geeft het Woord aan hoe wij staan tegenover onze Schepper en in en door Wie wij rechtvaardig kunnen verschijnen voor God. Wat er door de Heilige Geest in mij moet en kan geschieden. Hij maakt levend, leert en leidt.

Eertijds

Wie kinderen van God gekend heeft of nog kent heeft dit gehoord of hoort ervan dat de jaren zonder het genadewerk in het leven geen vergeten jaren zijn. Door zondige zaken zijn het ook geen onschuldige jaren. Zonden van doen en van nalatigheid waren er toen ook. In de verhouding tot de Heere is er geen enkele verontschuldiging. Wie nu zelf mag weten wat genade is, vermag en doet, gaat bij de nadere en vermeerderde zelfkennis belijden: onverdiende zaligheên heb ik van mijn God genomen. Ik roem in vrije gunst alleen. Gods kinderen kunnen hun eertijds niet vergeten. Voor de een grijpt het verleden meer aan dan voor de ander, maar niemand gaat vrijuit. Er zijn geen onschuldige jaren. In de ogen van de Heere is er de zondige staat en zo de zonde daad. De Heere begint bij de ontvangenis en geboorte. Daar wordt men dan door het ontdekken van de Heilige Geest heen geleid. Zo wordt het belijden voor de Heere geboren: ik ben zondaar, maar wees mij zondaar genadig. Vandaar dat het opzoeken, het komen en werken van de Heere wat uit genade naar Gods welbehagen werkt, bewaarheid wordt. Alles is door de willende God en Vader, door het betalende, verwervende, verdienende werk van Jezus Christus, door het toepassende, vernieuwende, onderhoudende, versterkende, vertroostende werk van de Heilige Geest.

Prediking

De verkondiging van het Woord staat daar niet buiten. Gods dienaar is zich dit bewust en leeft daar bij. Hij weet zich geroepen om het Woord te prediken. Het is een opdracht van zijn God en van zijn Christus. Een boodschap rijk van inhoud. Een inhoud die niet aangepast of gewij-

zigd mag worden. Men staat steeds in de bediening in levende relatie met de Zender. Verantwoording is men schuldig. Daarvan dient men zich bewust te zijn. Maar het oog behoeft niet alleen naar Boven gericht te zijn, maar ook naar beneden. De opdracht is immers gericht. Predik het Woord. Steeds maar weer. Onderscheidenlijk. Het levensvoorbeeld is gegeven in het spreken van de hoogste Profeet en Leraar Jezus Christus. Daarnaast wijst het boek der Handelingen op veel van de prediking. Het ontbreekt de belijdenis niet aan pastorale gegevens. Wordt de opdracht en het doel verstaan, wordt er bij geleefd, dan is eigen leven daarbij betrokken. Wanneer de gevulde opdracht leeft, dan is er steeds het gebed om te kennen, te verstaan en te beleven. Dit neemt

met de dienstjaren niet af. Het neemt zelfs toe. De drang wordt sterker om te preken. Niet om te profileren, maar om te prediken. Wat wordt dit ook gezien bij de reformatoren. Denk aan John Knox. Van 1547 tot 1549 was John Knox, de Schotse reformator, galeislaaf op een Frans oorlogsschip. De uitgeputte Knox zag vanuit het schip de kathedraal van St. Andrews. Met overtuiging zei hij tot zijn medeslaven: ik kom vrij. Ik zal niet sterven voor mijn tong Gods Naam daar groot gemaakt zal hebben. En het is gebeurd. Van Calvijn is bekend: het geeft niet als ik verteerd wordt, als ik maar nuttig mag zijn. Preken wordt het leven en de Heere geeft het steeds. Soli Deo Gloria.

M.C. Tanis

Van de redactie

Ontmoetingsdag Urk

D.V. zaterdag 13 september 2014 in de CGK 'Eben-Haëzer' op Urk. Sprekers: Ds. J.M.J. Kieviet, ds. G.R. Procee, ds. A.A. Egas en ds. P. Roos.

Ds. M. Vlietstra

We willen ds. M. Vlietstra van harte feliciteren met het bereiken van de hoge leeftijd van 90 jaar. Veel heeft hij voor ons blad en onze stichting in het verleden mogen betekenen. Hij mag nog samen zijn met zijn vrouw. De Heere gedenke ds. en mevr. Vlietstra en bereide hen bovenal voor op eeuwigheid die aanstaande is.

Dag van nationale rouw

Het is een goede zaak mee te leven met hen die in rouw zijn gedompeld door het omkomen van alle inzittenden van het vliegtuig dat boven de Oekraïne is neergeschoten. De meerderheid van de Nederlanders weet helaas niet van het toevlucht nemen tot God. Ondertussen dreigt het gevaar dat we aan andere zeer ernstige zaken voorbijgaan: het grote aantal doden door oorlogsgeweld en de ongeveer 30.000 abortussen die elk jaar worden uitgevoerd in Nederland.

Israël en Gaza

Er lijkt maar één oplossing te zijn om een eind te maken aan het doden: vernietiging van alle ondergrondse tunnels van Gaza naar Israël en ontwapening van Gaza. Indien er vanuit Gaza niet voortdurend raketten zouden zijn afgeschoten, zou Israël Gaza niet zijn aan- en binnengevallen. Laten we bidden om beëindiging van het oorlogsgeweld.

Verschijsning volgende nr.

Het volgende nummer van ons blad zal in verband met de vakantietijd over drie weken verschijnen: D.V. dinsdag 2 september 2014. Kopij graag binnen donderdag 14 augustus. Dit in verband met mijn afwezigheid in de week van 18- 23 augustus.

AvH

Vernieuwing en verwarring (6)

Dit artikel is het voorlaatste van een kleine serie over het onderzoek dat ds. M. Golverdingen deed naar de ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Gemeenten in de jaren 1946 tot 1950. *Vernieuwing en verwarring*, zo noemde hij zijn boek. Zo typeerde hij ook deze periode van krap vijf jaren binnen dat betrekkelijk kleine kerkverband.

Over die vernieuwing schreef ik al. Ze was er: op het gebied van het onderwijs, het verenigingsleven, de zendingsgedachte, het werk onder militairen en jongeren. 'Een nieuwe lente', zo leek het wel, 'en een nieuw geluid...' Of leek het maar zo? Jazeker, een nieuw geluid, een ongewenst nieuw geluid!, zo vonden meerderen. Er kwamen dan ook bezwaren tegen de vernieuwingen. Duidt het tweede deel van de titel op deze verschillen van mening? Ook wel, maar zeker niet uitsluitend. Een groter geschil domineerde in deze jaren. Een leergeschil rond ds. R. Kok, de predikant van Veenendaal. Hij vereenzelvigt in de prediking en in zijn geschriften het algemene aanbod van genade met de aanbidding van Gods beloften, zo was het verwijt. Het heeft ertoe geleid dat de generale synode van 12 januari 1950 ds. Kok als dienaar van het Woord schorste. Het was een maatregel die ertoe leidde dat ds. Kok met zijn gemeente enerzijds en de Gereformeerde Gemeenten anderzijds uiteengingen. Hoe dit alles nu te beoordelen? Is er recht gedaan? Stond deze maatregel in verhouding tot dat wat ds. Kok verweten werd? Zijn in deze procedure de juiste wegen bewandeld? Was een dergelijk standpunt van ds. Kok in het licht van Schrift en belijdenis inderdaad tuchtwaardig? Moet deze synodale maatregel nog steeds verdedigd worden? Ik zal proberen in dit en het volgende artikel enkele overwegingen te formuleren die mij te binnen kwamen na het lezen van dit boek.

1. Ds. Golverdingen verdient grote waardering voor zijn onderzoek en voor het resultaat ervan in de vorm van deze dissertatie. Zeer minutieus en

gewetensvol heeft de schrijver de feiten onderzocht en hij doet er gedetailleerd verslag van. Tijdens de promotie op 4 maart jongstleden in Apeldoorn kwam de vraag aan de orde of er sprake was van een volledige objectiviteit in de weergave van alles wat gebeurd is. Ik meen dat ds. Golverdingen voldoende afstand heeft bewaard tot het onderzoek dat hij uitvoerde. Strikte objectiviteit is onmogelijk. Toch, al klinkt op een enkele plaats de sympathie van de schrijver naar één van de partijen enigszins door, de hele opzet van het boek is die van een objectieve weergave van de feiten. Daarbij worden, om iets te noemen, ook de wat minder positieve zijden van de persoon van ds. Kok openhartig benoemd.

2. In kerkrechtelijk opzicht zijn grote fouten gemaakt. Met name ds. G.H. Kersten was altijd een groot pleitbezorger geweest van handhaving van de gereformeerde kerkorde. Die werd echter in alle fasen van de procedure met voeten getreden. Ook door ds. Kersten zelf. Zo woonde deze in 1948 een classisvergadering in Barneveld bij om de classis bij te staan als deputaat naar art. 49 DKO. Maar hij was tegelijkertijd aanwezig als aanklager van ds. Kok, hij fungeerde ten derde als 'rechter' in de vergadering en bleek tenslotte ook de hulpgriffier van de scribe te zijn. Een ongewenste vermenging. Wat de synode van januari 1950 betreft: deze was samengeroepen door het curatorium van de Theologische School, een bevoegdheid die in het geheel niet bij deze instantie berustte. Toen eenmaal de schorsingsuitspraak was gedaan, weigerde de synode de gronden van de veroordeling te formuleren. Nog jaren

daarna heeft ds. Kok aan zijn oude kerkverband gevraagd om een fundering van zijn schorsing op grond van Schrift en belijdenis. Telkens tevergeefs.

3. Wie het boek van ds. Golverdingen leest, kan niet anders dan erg verdrietig worden. Wat een misverstanden, wat een vooringenomenheid, wat een dominantie van enkelen. De wijze waarop de uiteindelijke schorsingsvergadering werd geleid – maar hetzelfde gold in meerdere en mindere mate ook van eerdere vergaderingen – was een kerk onwaardig en deed geen recht aan wat verwacht mocht worden van het omgaan van broeders met broeders. Dat na de schorsing het danklied van Psalm 68: 10 werd aangeheven, is in dit verband tekenend. De vraag komt op: wat zal de broeders toch gedreven hebben om op deze wijze met hun eerder zo zeer gerespecteerde mededienaar om te gaan?

4. Het antwoord moet wel zijn dat de aanwezigen op de synode – althans degenen die de toon zetten – ervan overtuigd waren dat ds. Kok een dwalende prediker was. Zijn geluid mocht niet meer gehoord worden. Hij bracht de gemeenten in verwarring en deed afbreuk aan wat algemeen als de ware leer werd aangenomen. Door de regels heen is overigens wel te lezen dat er een flinke druk op de twijfelaars stond. Er waren collega's die zich toch erg aan ds. Kok verbonden voelden. Opmerkelijk is dat ds. Golverdingen ons inzag geeft in een persoonlijke correspondentie die student A. Vergunst in 1949 voerde met J.L. Geluk te Tholen. Hij neemt het daarin voor de prediking van ds. Kok op: "Als het gaat over de aanbidding der

genade, dan is ds. Kok juist. Een half jaar later echter verklaart dezelfde kandidaat desgevraagd ter synode dat hij achter de synodebeslissing staat (sic).

5. Ik heb sterk de indruk dat de prediking binnen de Gereformeerde Gemeenten in de eerste dertig, veertig jaren van de vorige eeuw gemoedelijk en ruimhartig was. Er was ook ruimte voor enige verscheidenheid in accenten. De nadruk lag op de weg die de Heere met Zijn kinderen gaat en op de kenmerken van het leven met de Heere. De oude schrijvers (niet alleen Comrie, maar ook de anderen) waren naast de heilige Schrift de inspiratiebronnen voor de prediking en de gezelschappen. Uit die gezelschappen waren de gemeenten ook voortgekomen. Als voorbeeld van zo'n predikant noem ik ds. G. van Reenen die door zijn boeken met preken en samenspraken erg bekend en geliefd is geworden. Eind jaren twintig ontstond echter de polemiek tussen ds. G.H. Kersten en de christelijk gereformeerde ds. J. Jongeleen over het verbond der genade. Het werd een regelrechte confrontatie tussen die twee, bekend geworden als de

De beduchtheid van ds. Kersten zal gelegen hebben ten opzichte van een prediking die een mens van alles in handen stopt buiten het ware werk van Gods Geest om.

pennenstrijd over de twee- of drie-verbondenleer. Deze laatste leer legt de nadruk op de oprichting van Gods verbond met Abraham en zijn nageslacht, tot welk verbond de christelijke ouders met hun kinderen behoren. De beloften des heils worden aan hen toegezegd. Deze gedachtegang kan zich beroepen op zondag 27 van de Heidelbergse Catechismus en op het klassieke doopformulier. De leer van de twee verbonden heeft haar uitgangspunt in het eeuwige verbond dat met Christus en in Hem met de uitverkorenen is opgericht. Onderscheiden wordt tussen het wezen en de bediening van het verbond. Deze leer heeft sterke papieren in de verbondsleer van puriteinse en Schotse predikers en van de Nadere Reformatie. Hoe vreemd het ook klinkt: beide benaderingen kunnen zich op woorden uit de Heilige Schrift beroepen. Ik neem met instemming over wat ik bij ds. Golverdingen lees: “Door een

gezamenlijk en intensief luisteren naar de Schrift en de reformatoren zou een vruchtbare dialoog kunnen ontstaan die bijdraagt aan de overbrugging van de bestaande tegenstelling. Met name zou de benadering, zoals ds. I. Kievit die heeft gegeven in zijn boek ‘Tweeërlei kinderen des verbonds’ een uitweg kunnen bieden die voor allen begaanbaar is” [307]. Maar hoe gaat dat in een polemiek, en hoe ging dat in die jaren? Daar was geen echte dialoog. De messen werden geslepen en ellenlange kolommen in De Saambinder en De Wekker werden gewijd aan de eigen standpunten die verdedigd en die van de ander die over en weer bestreden werden. Zou er echt geluisterd zijn naar elkaar? Ik vrees van niet.

6. Er was ds. Kersten veel aan gelegen om de gemeenten te bewaren bij de

aan ruimhartigheid heeft ingeboet? Zou het kunnen dat het eigene van ‘de kring der gemeenten’ – nadruk op verkiezing en eeuwig verbond – toch wel telkens benadrukt moest worden? In ieder geval ter onderscheiding van de christelijke gereformeerden met hun “Gode ontterende, zielsverdervende en verbondszontzenuwende leer” van de drie verbonden, woorden van ds. G.H. Kersten in zijn *Woord vooraf* van Thomas Bostons *Verbond der genade* (nog steeds herdrukt!). De beduchtheid van ds. Kersten zal gelegen hebben ten opzichte van een prediking die een mens van alles in handen stopt buiten het ware werk van Gods Geest om. Van daar zijn scherpe woorden tegen een leer die in zijn ogen een natuurlijk mens al maakt tot een verbondskind, met alle gevaar dat deze zich onrechtmatig de zaligheid toe-eigent. Ik moet er direct aan toevoegen dat het zesde artikel van de leeruitspraak van 1931 ook spreekt over “de ernstige aanbieding van Christus en de verbondsweldaden in het Evangelie.” Maar dat andere krijgt veel meer accent.

7. En toen liet ds. R. Kok zich horen met zijn prediking van Gods beloften aan allen en een ieder. Met zijn gunning en zijn aandrang tot alle hoorders: “Laat u met God verzoenen!” Maar ondertussen was er binnen de Gereformeerde Gemeenten ook nog de stem van een andere prediker/docent gaan klinken. Hij liet een tegengesteld geluid horen. Dr. C. Steenblok, die benadrukte dat het gebod van de Heere wel tot allen komt, maar dat de belofte ter zaligheid alleen voor de uitverkorenen is. Met dat contrast werd het spannend binnen de Gereformeerde Gemeenten. Het was inmiddels tweede helft jaren veertig.

(slot volgt)

J.M.J. Kievit

leer van de vaderen, de twee-verbondenleer dus. Oude schrijvers als de Schotse Thomas Boston en de eveneens uit Schotland afkomstige Alexander Comrie waren zijn grote voorbeelden in dezen. Wel, je kunt mindere vaderen hebben... Zo kwam het op initiatief van ds. Kersten tot de bekend geworden zesvoudige leeruitspraak van 1931. Ds. Golverdingen heeft haar ook opgenomen in zijn boek. De eerste uitspraak is als volgt: “... dat het verbond der genade staat onder de beheersing van de uitverkiezing ter zaligheid; dat het wezen des verbonds daarom alleen geldt de uitverkorenen Gods en nooit gelden kan het natuurlijk zaad; dat aard en wezen van verbond der verlossing en verbond der genade één zijn en niet twee. In wezen is het één verbond.” Zou het kunnen (ik vraag het voorzichtig) dat sindsdien, onder invloed van deze uitspraak de prediking binnen de Gereformeerde Gemeenten hier en daar aan gemoedelijkheid en

Spanningen

Het is niet mogelijk voorbij te gaan aan de grote tegenstellingen die momenteel de wereld beheersen. Met name de controverse tussen het Westen en Rusland enerzijds en die tussen Israel en de Hamas anderzijds wekken alom terecht veel zorg.

Ons land werd op tragische wijze betrokken bij de strijd in Oekraïne. Waarom gaat het nu precies? Algemeen bestaat de indruk dat Rusland op de achtergrond de separatisten steunt en zodoende werkt aan gebiedsuitbreiding in de buurstaten. Deze veronderstelling wordt door verschillende signalen gesteund.

Wie de koude oorlog uit de vorige eeuw heeft meegemaakt, beseft tegelijkertijd dat de Navo-staten hoog spel spelen. Vooral de harde sancties die zijn uitgegaan naar Rusland, wijzen er op dat Nederland en het Westen zichzelf bezig zijn te overspelen. Dit allereerst vanwege de constatering dat Kiew geen echte bondgenoot blijkt te zijn, maar slechts oog heeft voor de eigen belangen, ten koste zelfs van de betrokkenen bij de vliegtuigcrash. Onbegrijpelijk dat ons kabinet blijft steunen op dit land en Oekraïne blijft vertrouwen. Kiew houdt geen rekening met het feit dat ons land belang heeft bij een eervolle verzorging van de slachtoffers op de rampplek. De separatisten hebben eigenlijk meer medewerking gegeven aan noodzakelijk onderzoek dan Oekraïne.

In de tweede plaats is de houding van onze overheid niet zonder risico, omdat we er niet op uit moeten zijn de Russische beer uit de tent te lokken. Nederland is te naïef en te argeloos in het intimideren van de Sowjets. Te meer daar dezen formeel het onpartijdig onderzoek steunen. Daarbij zullen de sancties wellicht de eigen economie nog het hardst gaan treffen. Dat is een boemerang-effect.

Mocht het inderdaad waar zijn dat Rusland terug wil naar het koude oorlog model, dan is het gedaan met de rust in Europa en de wereld. We bedenken echter dat ook de loop der volkeren in Gods hand ligt. Wat drift beheerst het woedend heidendom. Dat geldt ook voor het Nederlandse volk. Cores noemde de Heere Zijn knecht. Dat geldt ook van Obama en van Poetin. Heersers kunnen gebruikt worden als een gesel in Gods hand, om Zijn vijanden te straffen. Obama met onder zich Amerika, munt niet uit als de leidsman, die vraagt naar de Heere en Zijn sterkte.

Voor ons volk heeft het conflict in Oekraïne een intens treurige en dramatische bijwerking gekregen. Een zee van verdriet. Zulke gebeurtenissen roepen om nationale rouw. Ds. P. J. Visser uit Amsterdam gaf hierover in een krantenartikel onlangs een principiële afweging. Het verdriet van de echte betrokkenen is weergaloos, het verdriet van ons volk sloeg zijns inziens hier en daar

door. Tegelijk bleek dat ons volk bij zulke gelegenheden ook niets anders meer heeft dan bloemen en rituelen. Ik had sterk het gevoel dat het eeuwigheidsaspect geheel ontbrak. Zelfs kan zo'n gebeurtenis bij velen een reactie tegen God oproepen. Moge Nederland oog krijgen voor de werkelijke troost die rust in doorboorde handen.

En dan de Gazastrook. Wij begrijpen dat Israel gedreven wordt door lijfsbehoud en niet handelt uit zucht naar machtsvertoon. Wil men overleven als volk, dan lijkt er geen andere weg dan deze strijd. De Hamas is feitelijk degene, die het niet opgeeft om Israel naar het leven te staan. Dit ondanks alle valse voorlichting van de meeste media in Nederland. Moslimstaten zien soms beter de boosaardigheid van Hamas dan ons verlichte Westen. Denk maar aan Egypte.

We bedenken ook dat hier door Netanjahu alleen maar uit twee kwade scenario's gekozen kan worden. Welke men ook kiest, het gaat altijd verkeerd. Want Israel strijdt niet de goede strijd. Het volk heeft in politiek opzicht het recht aan haar zijde, in Bijbels licht bezien echter slaat men de verzenen tegen de prikkels.

Gods Woord krijgt hierdoor te meer kracht en het is te zien dat Gods spreken zich machtig openbaart in de geschiedenis van deze eeuw. Jeruzalem, nog steeds een lastige steen. Ik denk dat het militaire overwicht van Israel zo groot is, dan eigenlijk niemand die goed nadenkt, het op zal nemen tegen Israel. En dat niet alleen vanwege de wapenen, maar ook vanwege de Hand des Heeren, die dit volk ondanks alles niet heeft losgelaten.

Ik noemde de Moslimstaten. Deze steunen lang niet allemaal Hamas. Temidden van deze staten echter tekent zich iets af dat gaat lijken op een grote terreurmogendheid, die zich richt tegen Israel, maar evenzeer tegen ons. Denkt u maar aan het kaliefaat dat onlangs werd uitgeroepen in Irak en Syrië. Het is niet goed te begrijpen dat de Westerse wereld en vooral ook de Westerse media geen gevaren zien in de jongste ontwikkelingen.

Een bijkomend signaal is dat in de hele wereld de christenvervolgung toeneemt. Israel en de Kerk hebben toch veel met elkaar gemeen. Nog steeds bidden we de bede, die Jood en heiden bevoordelen kan: "Bid om de vrede van Jeruzalem".

P. Roos

Een rijke belofte

Jeremia 7:23^m

“Zo zal Ik u tot een God zijn, en gij zult Mij tot een volk zijn.”

Aan het gehoorzamen van de Heere is een rijke belofte verbonden. De Heere laat Zich niet dienen zonder beloning. We lezen in Hebr. 11:6 dat diegenen die tot God komen moeten geloven dat Hij is en een Beloner is dergenen die Hem zoeken. Hiermee wordt geen beloning uit verdienste bedoeld, maar een beloning uit genade. Het zoeken van de Heere is niet tevergeefs. ‘Hoor naar Mijn stem, en Ik zal u tot een God zijn, en Gij zult Mij tot een volk zijn.’

Ik zal u tot een God zijn

Omdat God de Schepper is Hij de God van al Zijn schepselen. God is ook God van de engelen. Voor de val was God de God van de mens. Bijzonder in het genadeverbond gelden de woorden: ‘Ik zal u tot een God zijn.’ In de oorspronkelijke taal staat er een woord voor ‘God’ dat is afgeleid van het woord zweren. “Als een God Die door een eed en bij verbondzwering Zich tot een God stelt van de mens.” In het verbond toont God Zich HEERE te zijn in het vervullen van Zijn beloften. ‘Ik zal u tot een God zijn’ kan gelden in de verbondsmatige betekenis. Dit gold geheel het volk van Israël: uitverkorenen en verworpenen. Zo wordt de Heere ook de God van Saul genoemd, hoewel hij verworpen was. De woorden ‘Ik zal u tot een God zijn’ worden ook in zaligmakende zin gebruikt. Dit sluit de eeuwige zaligheid van lichaam en ziel in. Zo wordt God de God van Abraham, Izak en Jakob genoemd. Het betekent genade in dit leven en heerlijkheid na dit leven. Hier rechtvaardigheid, heiligmaking, verlossing, vrede en vergeving der zonde, hierna eeuwige gelukzaligheid. God verlost uit de macht van de duivel en de zonde. God geeft genade. Dit geldt alleen de uitverkorenen.

Gij zult Mij tot een volk zijn

God is de Eigenaar van heel de aarde. De Heere maakte de nakomelingen van Abraham, Izak en Jakob tot Zijn volk. Dat volk zonderde Hij af van de andere volken. Aan dat volk gaf Hij bijzondere inzettingen en rechten, Hij gaf het een apart land. Israël is het verbondsvolk. Het geldt in bijzondere zin ten aanzien van de uitverkorenen onder Israël: verlost en verkregen in de Messias. Dat volk heeft deel aan al Gods liefdegoederen en genade. Zo bezien bevatten deze woorden een rijke belofte. De woorden ‘Gij zult Mij tot een volk zijn’ vormen niet alleen een belofte maar ook een plicht voor het volk. Dit houdt in: God dienen, gehoorzamen, onderworpen zijn, Gods inzettingen en bevelen waarnemen. Gods volk te zijn en zijn geboden houden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ten tijde van de uittocht heeft de Heere gezegd de God van Israël te zijn en dat Israël God moest gehoorzamen. Bij de Sinaï werd dit bevestigd: onder

de voorwaarde van gehoorzaamheid zou de Heere het volk tot een God zijn. Bij de uittocht zei de Heere: Indien gij naar Mijn stem hoort, zo zal Ik u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn.

Toepassing

Het horen naar Gods stem is vast verbonden met het de Heere tot een God te hebben en Hem tot een volk te zijn. In het verleden was de Heere tot een God van de Kerk van onze voorvaders in Nederland. Dit bleek uit al de zegeningen en weldaden die de Heere gaf. Dit bleek ook hieruit dat Nederland boven de andere volkeren uitblonk. De Heere gaf wonderlijke verlossingen en bewaarde land en volk van Nederland. Hoe kwam dat? Er werd in het verleden naar de stem des Heeren geluisterd. Nu behoort die oude godzaligheid tot het verleden. Het is alsof de Heere niet meer zegt: ‘Ik zal u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn.’ Het is alsof de Heere Zijn oude erfdeel heeft vergeten. De Heere helpt Nederland niet meer. Hij verlost ons land niet meer. Er zijn juist zware verdrukkingen gekomen. Gevaren dreigen. De oorzaak van dit alles is omdat Nederland niet trouw is in het verbond, er wordt niet geluisterd naar de stem des Heeren. Wee ons indien de Heere zou zeggen: ‘Ik zal u niet meer tot een God zijn en gij zult Mij niet meer tot een volk zijn.’ Een spoedige bekering is noodzakelijk om dit oordeel te voorkomen. Er moet geluisterd worden naar de stem des Heeren. Erken God als uw God alleen. Verdeel uw liefde niet tussen God en de wereld. Hink niet op twee gedachten. Zeg in waarheid: Ja Heere, Gij zult mij tot een God zijn. Ja Heere, wij zullen U tot een volk zijn. Gedraag u gewillig als Zijn volk. Wees onderdanig en gehoorzaam aan de Heere. Dan zult u Zijn volk zijn. De Heere zal Zijn verdrukte Kerk verlossen en behouden. Het volk welks God de Heere is, is welgelukzalig in deze boze wereld en is welgelukzalig hiernamaals. Dan zal de Heere volmaakt tot een God zijn en Gods Kerk zal Hem volmaakt tot een volk zijn.

A. van Heteren

BOEKBESPREKINGEN

Johan Schouls, **Up to date gereformeerd, Reformatorische gemeenschap in een opengebroken wereld**, paperback, 192 blz., €, 17,50, Brevier Uitgeverij, Kampen, ISBN 978-94-91583-00-1.

De auteur studeerde geschiedenis en theologie. Hij is docent godsdienst en maatschappijleer aan de Pieter Zandt en ambtsdrager in de Gereformeerde Gemeente te Kampen. Schouls weet onze postmoderne wereld goed te typeren. Hij laat duidelijk zien hoe reformatorische jongeren in deze tijd staan. Het vroegere isolement bestaat niet meer. De auteur is van mening dat de reformatorische zuil haar langste tijd heeft gehad. Het isolement staat de Bijbelse roeping van christenen in de weg. De auteur ziet als ideaal het leven en de opstelling van de eerste christelijke huisgemeenten. Het boek is een pleidooi voor een soort 'Nadere Reformatie' in die zin dat er niet alleen aandacht moet zijn voor de juiste leer, maar dat er ook aandacht gegeven moet worden aan het leven in overeenstemming met Gods Woord. De gemeente is niet alleen een plaats waar God zondaren zaligt, maar de leden moeten gevormd worden voor een plaats in deze wereld. Persoonlijk zijn we van mening dat de reformatorische zuil niet bedoeld is om te isoleren, maar om toe te rusten voor een plaats in de maatschappij, om een zoutend zout en een lichtend licht te kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan begeleide confrontatie die in het onderwijs wordt geboden. De situatie van de eerste gemeente in Rome kan niet zonder meer vergeleken worden met plaatsen waar grote gemeenten zijn. Uiteraard dient er aandacht te zijn voor leer en leven. De auteur is van mening dat reformatorische christenen weinig of geen invloed meer hebben in onze tijd. Het is echter opmerkelijk dat er van gedoogsteun sprake is in politiek opzicht. Hoewel we meer waarde zien in de reformatorische zuil dan de auteur, zijn we tegelijkertijd van mening dat zijn boek een waardevolle bijdrage levert aan de discussie over wezenlijke zaken die jong en oud raken in onze tijd.

C.H. Spurgeon, **Wandelen in de liefde**, paperback, 123 blz., €, 8,45, Uitgeverij P. Boekhout, Tholen, ISBN 978-90-75957-68-6.

In dit boek zijn zeven preken van Spurgeon opgenomen over de liefde van God. Bij de preek over 1 Joh. 4:19 staat dat ware liefde in het hart van de mens zijn oorsprong heeft in God. Zoals de zon de bron van licht is en de maan het licht van de zon weerkaatst, zo is God de bron van liefde, de mens betoont alleen liefde als God liefde heeft uitgestort. Uit de liefde van God vloeit de liefde tot God voort, wat verwoord wordt in de

laatste preek over 1 Korinthe 13:7 De liefde 'verdraagt alle dingen, zij gelooft alle dingen, zij hoopt alle dingen, zij volhardt in alle dingen (Eng. Vertaling). In die preek lezen we op blz. 108 en 109 het volgende: "ook al komt de liefde veel moeilijkheden tegen, ze overwint ze gelukkig allemaal. Ze overwint ze wel vier keer. Het kwaad is zo levend dat het opspringt van het slagveld waar het verslagen leek te zijn, en het gaat met al haar vroegere woede hevig te keer. In de eerste plaats overwinnen we het kwaad door geduld, dat alle dingen verdraagt. Laat de slag maar worden toegebracht, we zullen het vergeven en ons niet kwaad laten maken. Zelfs zeventig maal zevenmaal zullen we het in stilte verdragen. Als dit niet voldoet, zullen we overwinnen door geloof: we vertrouwen op Jezus Christus, we steunen op onze principes, we zoeken goddelijke bijstand en zo geloven we alle dingen. In de derde plaats overwinnen we door hoop: we vinden rust in de verwachting dat vriendelijkheid zal winnen en dat lankmoedigheid het kwaad zal afmatten, want we zien uit naar de uiteindelijke overwinning van alles wat goed en liefelijk is. Zo hopen we alle dingen. We beëindigen de strijd met volharding, we blijven trouw aan ons besluit om lief te hebben, we raken niet geïrriteerd en onvriendelijk, en zo winnen we de slag juist door voortdurend geen weerstand te bieden. We houden koers richting de haven van de liefde, daar stevenen we op af, kome wat komt. Hoewel we vaak in verwarring raken, volhardt de liefde in alle dingen."

RST
Zorgverleners

Verpleging & Verzorging

"Fijn dat ik nog thuis kan blijven wonen"

Verpleging & Verzorging door medewerkers met een reformatorische identiteit, dat is **een vertrouwd idee**.
Meer informatie? www.rstzorg.nl of bel 0342-42 23 24.

RST Zorgverleners biedt ook **kraamzorg** en **huishoudelijke hulp**

WOONZORGCENTRUM UITZICHT
TE VLAARDINGEN ZOEKT

Cedrah
WOONEN - ZORG - WELZIJN

Woonbegeleiders KSW en IW 0-32 uur

FUNCTIEOMSCHRIJVING

Als woonbegeleider verzorg je acht bewoners in een kleinschalige woonsetting, of dertien bewoners op individueel wonen. Je betreft de bewoners zoveel mogelijk bij de huiselijke en huishoudelijke activiteiten.

PROFIEL

Je hebt tact, bent begripvol en hulpvaardig. Daarnaast ben je (bijna) in het bezit van het diploma verzorgende niveau 3.

MEER WETEN?

Kijk voor de volledige functiebeschrijving op www.cedrah.nl. De sollicitatieprocedure sluit op maandag 1 september D.V.

Cedrah gaat uit van de Gereformeerde Gemeenten in Zeeland en Zuid-Holland en de Christelijke Gereformeerde Kerken in de regio Rotterdam.

Churchillsingel 483 • 3137 XB Vlaardingen • 010 474 17 55 • pz@cedrah.nl • www.cedrah.nl

WELKOM OP DE CGO

Weleens gedacht aan een toerustingscursus?

- Welke vakken?** Bijbelkunde, Dogmatiek, Ethiek, Kerkelijke oriëntatie, Kerkgeschiedenis, Bijbelse oudheidkunde, Sekten en stromingen en Apologetiek
- Inhoud vakken:** Informatie op website
- Waar?** Op zaterdagochtend in Goes, Dordrecht, Amersfoort, Kampen en Rijssen. Op donderdagavond in Gouda.
- Info:** www.cgo.nu Directeur: jh.mauritz@cgo.nu
Voorlichter: voorlichting@cgo.nu

CGO
CURSUSGODSDIENSTONDERWIJS

Tot de zomervakantie
naar Texel...

WEEKEND/
MIDWEEK
€119*
WEEK
€149*

De Verrassing
Bungalowpark

www.deverrassing.nl of bel 0222 31 89 06

* Vanaf prijs, geldig tot de zomervakantie 2014

UW ADVERTENTIE IN *KLEUR*?

Neem contact
op met de
administratie!

* Alleen mogelijk op de achterzijde.

HARKES
Begravenissen

Persoonlijke zorg voor uw begravenis

Dokter Hamburgerlaan 59
2771 JR Boskoop

www.harkesbegravenissen.nl

Wij verzorgen alleen begravenissen

0172 - 21 21 22

VAN STAVEREN
Begravenisverzorging

Sumatrastraat 11
2405 EM Alphen aan den Rijn

Dag en nacht bereikbaar
en in elke regio

(0172) 23 33 38

Wij verzorgen alleen begravenissen

Bestel vrijblijvend het boekje "Mijn laatste wens"
www.vanstaverenbegravenisverzorging.nl

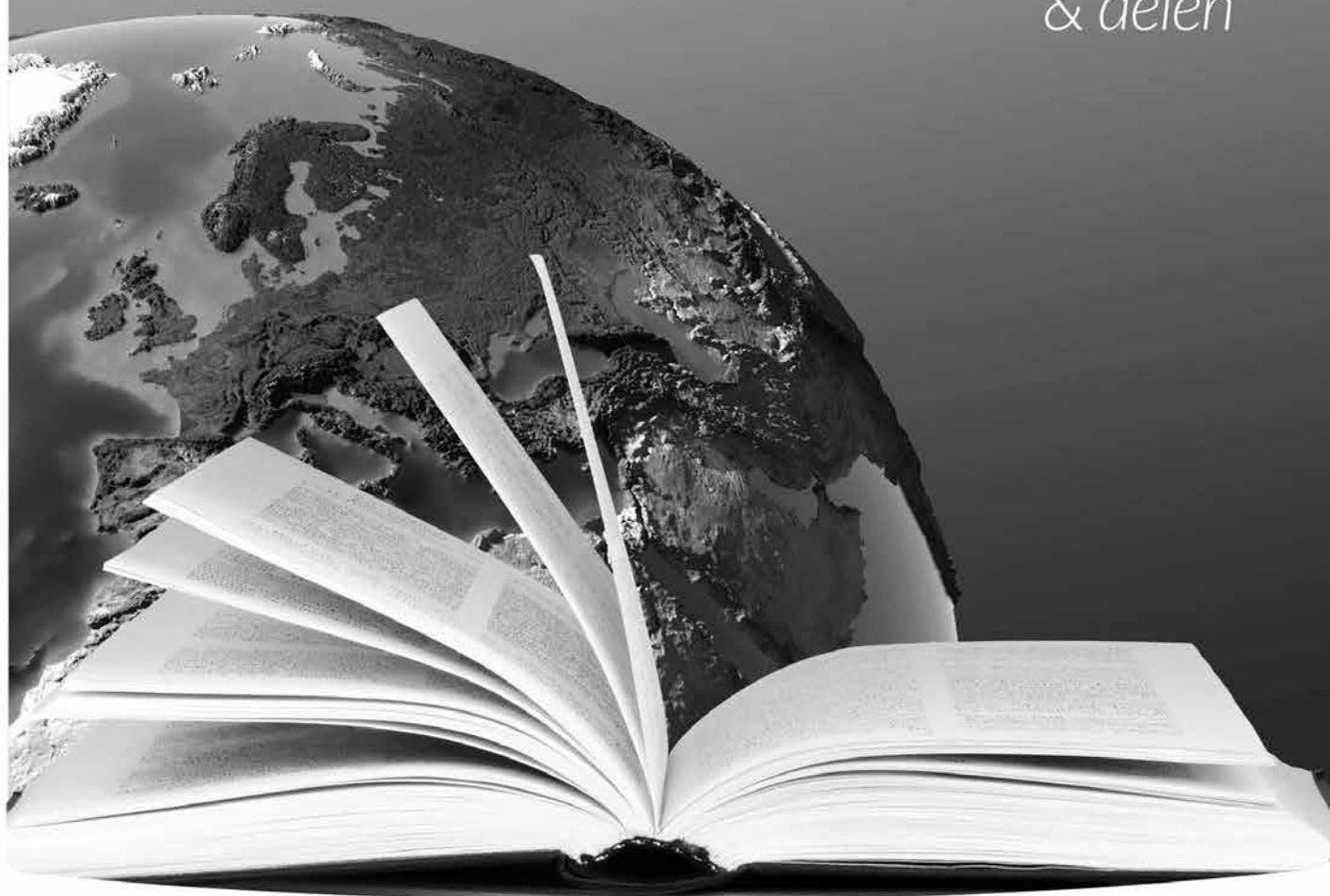
Jubileumavond

19 september 2014
St. Janskerk, Gouda

70jaar

**Driestar
educatief**

danken
& delen

Driestar educatief

Meezingen met het jubileumkoor?

Kijk op www.driestar-educatief.nl
voor meer info.